

Koldingbogen

ÅRSTAL:	1995
FORFATTER:	Oluf Bech
TITEL:	Genforeningen set fra Kolding.
KORT RESUME:	Bankdirektør og borgmester Oluf Bechs erindringer (fra 1924) om Nationalbankens Koldingfilial og lånekonverteringerne i Sønderjylland op mod genforeningen (1918-1920).

Genforeningen set fra Kolding

af Oluf Bech

Oluf Bech var direktør i Nationalbankens Koldingfilial 1901-1923 og borgmester i Kolding 1916-1923. Erindringerne er skrevet i november 1924 og venligst udlånt af hans barnebarn, tidl. departementchef Ole Bech.

Så snart våbenstilstanden var sluttet den 11. november 1918, blev sindene mere og mere opfyldt af den landudvidelse, freden nødvendigvis måtte bringe os, nu da Tyskland var knækket.

Nede ved den gamle grænse havde der lige fra 1864 været stærk forbindelse mellem folkene, der boede på begge sider af den. Grænsen var trukket af prøjserne i 1864, men grænselinien kunne ikke skille slægtskabsbåndene imellem beboerne, og i adskillelisesperioden var båndene vokset stærk mellem disse. Efterhånden som man blev mere og mere sikker på, at det gamle land ville komme hjem igen, opstod så alle slags spekulationer over, hvorledes man nu bedst muligt skulle forholde sig, og hvorledes man bedst muligt skulle få sine økonomiske forhold ordnede.

Forkastede lånekonverteringer

Mark var nedadgående, de nåede i december 1918 ned midt i tredive, og man begyndte for alvor at mene, at nu var tidspunktet inde til at konvertere sin gæld og omlægge sine prioriteter, men hvordan rejse penge? Jo, de fleste sønden

for grænsen i de nærmeste landsdele havde slægt og venner i Kongeriget, de måtte hjælpe dem til kronekreditter i Kongeriget, hvormed de kunne indkøbe mark til lav kurs og dermed indfri prioriteterne. Vennerne i Danmark var villige til at hjælpe, vore landsmænd dernede var gennemgående velstillede. Der kunne skaffes midlertidig sikkerhed i gårdene eller ejendommene, og bankerne herhjemme havde alle ret rigelige pengemidler. Forretningslivet havde længe ligget brak, og man længtes efter at få liv i omsætningen uden for de efterhånden lidet attråelsesværdige børsspekulationer. Der var derfor god jordbund for disse lån og stor tilbøjelighed til at gå i lag med dem. Disse forretninger syntes dog mig meget betænkelige. Man kunne endnu slet ikke forudse, hvorledes markkursen ville udvikle sig, og jeg nærrede selv den tro, at den måtte gå lave, idet jeg dog skal erkende, at jeg ikke dengang forudså det fuldstændige sammenbrud, der nogle år senere overgik det tyske rige. Men dernæst var der efter min mening stor risiko ved at anbringe kroner i sønderjydske ejendomme, førend fredsforhandlingerne var i orden og før man vidste, hvorledes lovgivning og administration ville blive i det land, der forhåbentlig igen skulle blive dansk. Ud fra disse betragtninger skrev jeg da til direktionen i København, gjorde dem bekendt med den bevægelse, der var ved at udfolde sig med disse lån, tilføjede mine egne betænkeligheder og udtalte som min mening, at

Nationalbankens første ejendom i Kolding, Jernbanegade 29

man burde undlade i enhver henseende at være behjælpelig ved disse transaktioner, hvis rækkevidde man ikke kunne overse.

Jeg fik omgående det svar, at man i direktionen ganske delte mit syn på sagen, hvorefter jeg sammenkaldte bankdirektørerne fra de mere betydende banker langs grænsen og meddelte dem, at Nationalbanken ikke ville være medvirkende til denne lånekonvertering, hverken direkte eller indirekte. Man ville blandt andet ikke rediskontere veksler, der havde et sådant grundlag, eller rediskontere for banker, der indlod sig på disse lånetransaktioner. Filialen indlod

sig slet ikke på sådanne forretninger. Skønt de andre banker havde været enige med mig i det forkastelige i det - dog må jeg i sandhedens interesse sige, at det ikke var alle direktører, der var af den mening, - så lå de med store disponible beholdninger af kroner og mark og kunne opnå særdeles fordelagtige rentevilkår for deres penge. Den almindeligste sats blev 8-9, ja selv indtil 10% p.a., og kom efterhånden som tiden gik så langt ind i disse konverteringer, at der ved Genforeningen i 1920 var anbragt mellem 40 og 50 millioner kroner på denne måde, der i det væsentligste senere blev ombyttet med lån i Søn-

derjyllands Creditforening. Men vi i Nationalbanken havde fået ret i vor anskuelse, disse lån blev ikke til gavn for den sønderjydske befolkning, og man burde have lyttet til vor advarsel. Havde man ventet med konverteringen til Genforeningen var et fait accompli, havde man kunne indkøbe markene, der jo stadig faldt, til kurser der intet betød, og havde samtidig kunnet få de nye prioriteter uden de dyre kronelån som mellemlid. De forhastede lån blev i virkeligheden meget dyre og udjævnede den fortjeneste der var på markindkøbene, dels gennem den høje vekselsrente, dels derved, at de sønderjydske gårdejere i mange tilfælde skulle indløse deres gamle tyske lån via indkøb af Kieler Pfund Hilfe, der ved den store efterspørgsel steg i kurs til op imod 120 for 4,5% typens vedkommende. Det var virkelig trist, at befolkningen ikke den gang hørte efter Nationalbankens råd. Det havde fået den allerstørste betydning for realkreditte der-nede, om den havde gjort det.

Valutakommision, Genforeningslån og prisfald

I 1918/19 holdt varepriserne sig endnu høje, men købmændene begyndte også at få de tidligere bestilte varer hjem. For nogenlunde at kunne regulere varehandelen, ønskede regeringen at træffe dertil sigtende forholdsregler, og i efter-sommeren 1919 blev der da nedsat en valuta-kommision for at forberede og give forslag til sådanne foranstaltninger. Der kunne dog ikke i kommissionen opnås nogen som helst enighed om, hvad der skulle foretages, og den endte resultatløs. Det er min overbevisning, at dens nedsættelse gjorde erhvervslivet ubodelig skade.

Oluf Bech, foto fra 1920

Folk blev grebet af frygt for, at den skulle få iværksat forbud mod indførsel af varer for at beskytte vor valuta, og derfor greb man til at købe umådelig store vareposter i udlandet, og det på et tidspunkt, da man i høj grad nærmede sig vendepunktet i højkonjunkturen, og som derfor skulle bringe landet så umådelige tab.

Endnu i september 1919 skete der dog intet. Genforeningslånet på 145 millioner kr., der skulle benyttes til de udgifter, der måtte følge med tilbageerhvervelsen af de sønderjydske landsdele, blev udbudt og fuldt tegnet. Der var endnu penge mellem folk, og lånet blev en succes for hvem der kunne deltage. Der var begejstring for

sagen, og det gjaldt Sønderjyllands genforening med Danmark.

Hvor meget man ville få, vidste man endnu ikke. Grænselinien var endnu ikke afklaret, og afstemning havde der ihvert fald ikke været. Den kom først i februar 1920. Lånet blev altså fuldt tegnet, samtidig med at der kom et stærkt pengebegær fra erhvervslivet, der nu havde fået de tidligere bestilte vareposter hjem. De kom ligefrem strømmende ind, og man skulle have penge og valuta til at dække dem med. Ikke så snart var Genforeningslånet sikret, før det første varsel om pengevanskeligheder kom ved en advarsel fra Nationalbanken om kreditgivning og varekøb. Det var først i oktober 1919, men da var varerne allerede købt, mange var fremkomne, og nye strømmede stadig ind. Man begyndte at ane situationens alvor, men priserne holdt sig dog nogenlunde, og først i 1920 begyndte faldet for alvor at bringe ulykke og tab og i sidste halvdel af 1920 blev prisfaldet rigtig alvor.

Ture til Flensborg

I perioden fra våbenstilstanden og 1919 ud foregik fredsforhandlingerne i Versailles, og overvejelserne om Sønderjyllands tilbagegivet til Danmark. Jeg skal ikke komme ind på den politiske side her, men for mig stod det hele tiden klart, at Danmark umuligt kunne overkomme ret meget mere end til Flensborg. Jeg ville dog gerne have haft denne by med, men hvordan skulle vi magte det. I alle de år, jeg havde været i Kolding, lige indtil krigens tid, havde jeg flere gange om året besøgt Flensborg, sædvanlig i forretningsanliggender. I de første år bragte jeg ofte selv de store poster rigsmark, vi købte i Kolding, ned til Flens-

borg for at aflevere dem i filialbanken. Jeg husker fra den tid, hvor vi, når vi havde forladt Vamdrup, i det tyske tog sad og lyttede efter den lyd, hjulene frembragte på skinnerne, den var anderledes på de danske end på de tyske, jeg tror, at det var skinnernes længde, der gjorde det. Pludselig mærkede vi lyden forandres, så havde vi overskredet grænsen, hvilket også markeredes ved, at telegrafpælene nu var på den anden side af jernbanelinien, det varede dog ikke længe, før vi bestemt vidste, hvor grænsen var, og det var altid med vemodige og bedrøvede følelser, vi overskred den. Landet var af udseende jo akkurat det samme, og befolkningen var dansk, og mange af dem var beslægtede med vore venner og bekendte på Koldingegnen.

En morgen, jeg således drog til Flensborg, erindrer jeg, at jeg havde en håndtaske fyldt med tyske guldsmykker. Jeg blev siddende i kupéen i Vojens, og ind kom en tysk toldembedsmand, der på den sædvanlige måde bad mig åbne mit rejsegods ved at sige »Aufmachen« for at se, om der var noget toldpligtigt. Da han så det meget

Broen over Kongeåen ved Skodborghus

guld i tasken, for han forbavset tilbage, sagde kun »Donnerwetter« og gav, uden at undersøge min anden bagage, det sædvanlige kryds med kridt, der antydede, at jeg kunne passere med mine pakker.

Jeg satte stor pris på disse ture til Flensborg. Der var i de tider et stærkt liv i byen og havnen, hvor kajpladserne altid var optaget af lossende skibe, medens en betydelig fjordtrafik og sejlads til lyststederne ved Flensborg Fjord, til Sønderborg og de øvrige sønderjydske byer blev besørget af et flensborgsk dampskibsselskab, hvis flåde talte mange dampskibe. De var også indrettet til at kunne befordre det danske kvæg fra de jyske byer og da navnlig fra Kolding til karantænestationer i de sønderjydske havne. Der var gjort alt muligt fra tysk side for at besværliggøre denne import af dansk kvæg, og navnlig havde man under påskud af, at man måtte befrygte, at det danske kvæg kunne være tuberkelmittet, foranstaltet, at det skulle i karantæne i en vis tid i havnen, inden det kom på jernbanerne og befordredes videre til Syd- og Mellemtyskland, ligesom man også foretog eller forlangte vistnok ganske formålsløse tuberkulinindsprøjtninger på dyrene. Nå, Flensborg var altså den gang en livlig handelsby med en dygtig købmandsstand og gode havneforhold, og marinestationen og byens store garnison gav også byen sit præg.

Byen havde mange gamle bygninger, og vor egen filialbank var således i en gammel bygning, der tilhørte banken, og som lå på Storgaden. Banklokalet var i forbygningen på første sal med indgang gennem jernporten, og det var stort og rummeligt, men uhyre spartansk i hele sit udstyr. Jeg har ofte stået deroppe og set, hvorledes de unge mennesker kom fra forretningerne, ikke

som lærlingene hjemme hos os i jakkesæt, men iført blåstribede bluser, således blev de sendt i byen. Mange unge mennesker fra store købmandshjem i Danmark fik i den periode en udmærket begyndelsesuddannelse i de solide flensborgske købmandshuse.

I filialbanken var der den gang kun 3 embedsmænd, og Ivar Jespersen var chef. Han boede nede i mellembygningen og havde dér et meget hyggeligt hjem med en lille have. Gæstfri var han, og en mængde danske har i tidernes løb tilbragt hyggelige og fornøjelige timer i hans altid åbne hjem. Min familie og jeg har alle nydt godt af denne gæstfrihed og har tilbragt mange gode timer hos ham, når forretningerne var besørget. I reglen besøgte vi efter banktid et eller andet sted langs fjorden eller spadserede rundt i Flensborg. Ofte var vi ved krigsgravene på kirkegården eller i Borgerforeningen, og så sluttede vi dagen hos ham i hans stilfulde og hyggelige stuer, hans gæstfrihed mod os vil jeg altid bevare i venlig erindring, og mine besøg hos ham og i Flensborg blev for så vidt også af betydning for mig. Jeg fik lejlighed til at sætte mig ind i mange tyske forretnings- og bankforhold, kunne studere Reichsbanks virkemåde og fik forståelse for den betydning, vor filial på de tider havde ved pengetransaktioner med udlandet, naturligvis specielt med Tyskland.

Indtryk før afstemningen

På grund af alt dette holdt jeg uhyre meget af Flensborg, og dog var jeg betænkelig ved at få den med, kunne vi magte det økonomisk, og kunne danskheden det i denne by, hvor der så godt som udelukkende taltes tysk, og hvor

Flagkamp i Toosbuystasse inden afstemningen i 1920

tyskheden også sad til højbords. Da jeg 8 dage før afstemningen var i Flensborg, og der så, hvorledes tyskerne agiterede, og hvor dårligt afstemningen blev forberedt fra dansk side, blev jeg overbevist om, at vi ikke ville få flertal i Flensborg, og det var så alligevel med tungt sind, jeg tog hjem og gjorde min kone og oberstløjtnant Moltke, som vi den aften spiste sammen med ved en fest for Flensborg på Hotel Kolding, bekendt med det indtryk, jeg havde fået af stemningen i byen.

Forhandlinger med den internationale kommission

Da afstemningen var endt, blev der gang i de forberedelser, der skulle træffes for at overtage administrationen og tage de genvundne landsdele i besiddelse. En dag i marts blev der ringet til mig fra Nationalbanken i København, det var omkring midten af måneden. En kommission bestående af danske embedsmænd og bankdirektører under ledelse af grev Reventlow fra

Udenrigsministeriet ville den næste morgen komme til Kolding for at fortsætte til Flensborg. Vi skulle mødes med Den internationale Kommission for at forhandle om kronemøntens indførelse i Sønderjylland, og man anmodede mig om at tiltræde denne kommission og følge med til Flensborg. Vi skulle forlade Kolding kl. 9 morgen og samledes på Hotel Kolding, hvorfra vi i biler skulle tage derned. Af deltagerne husker jeg: grev Reventlow, dr. Ussing, direktør Ringberg, Landmandsbanken, kontorchef, senere amtmand Lundby, Sønderborg, generaldirektør Kofoed, Skattepartementet, amtsforvalter, fuldmægtig, senere kontorchef Schou Nielsen, Finansministeriet, ligesom H.P. Hanssen og Martin Hammerich sluttede sig til os i Åbenrå.

Da vi kom til Flensborg, tog vi ind på Bahnhof-hotellet, og H.P. Hanssen skulle nu forberede et møde med kommissionens medlemmer, af hvilke den svenske herredshøvding v. Sydow var bortrejst, medens sir Charles Marling, Paul Claudel, generaldirektør Heftye og mr. Bruce var til stede. Kommissionen havde sæde på Flenborghof, der var fuldstændig belagt af den. Her havde de enkelte medlemmer deres boliger, her var kontorerne, og her førte kommissionen sin husholdning. Der var en stadig kommen og gåen af alle de mange, der havde ærinde på kontorerne og hos kommissionsmedlemmerne, ligesom officerne fra de engelske krigsskibe, der lå på fjorden, stadig færdedes der, når de skulle have foretræde for den engelske admiral, der også boede på hotellet, eller deltog i middagene og dansen, der ofte fandt sted på hotellet i de dage. Desuden traf man i den tid mange danske embedsmænd og danske sønderjyder, der nu var indsat i mange forskellige hverv af kommissio-

Den internationale Kommission i Flensburg, 1920

nen og derfor ofte havde noget at tale med den om.

Det varede noget, inden vi den dag fik foretræde hos kommissionen, men endelig ved etidens kom vi derop med dr. Ussing som ordfører, og hvor alle de hjemmeværende kommissionsmedlemmer var til stede. Det var dog kun et forberedende møde, men det forekom mig, at man var noget forbeholdne over for os, ligesom jeg heller ikke syntes, at vi tilstrækkelig klart fik præciseret, hvad vort ønske var. Forhandlinger-

ne måtte i hvert fald betragtes som rent foreløbige, og vi blev anmodet om at komme igen på et senere tidspunkt, som sir Marling ville bestemme, idet man så på begge sider nærmere skulle overveje sagen. Dette var om fredagen.

Der kom dog intet bud til os om at møde igen, kun grev Reventlow fik anmodning om at komme til forhandling med sir Marling, og blev, så vidt jeg husker, bedt til at spise hos ham. Vi andre var der ingen, der brød sig om, og vi tilbragte tiden med ret ørkesløse forhandlinger og

uden at lægge sagen rigtig til rette. Mit standpunkt var, at man til at begynde med skulle sende så få kroner som muligt ned til Sønderjylland, dermed naturligvis sagt, vel de nødvendige til en almindelig omsætnings brug, men ikke så mange, at der kunne blive tale om, at man dermed ville skabe muligheder for spekulation såvel i kroner som i mark. Navnlig skulle man påse et sådant forhold mellem de forskellige omsætningsmidler på mærkevarer, at varespekulationen til begge sider kunne forhindres, i hvilket begge parter både Tyskland og Danmark måtte være lige interesserede.

Der kom ikke nye forhandlinger i stand fredag, og lørdag gik ligeledes med småmøder mellem os indbyrdes, men intet hørte vi fra kommissionen. I løbet af lørdagen gjorde dr. Ussing og jeg et kort besøg hos Jespersen, men dagen forløb som sagt kun med forhandlinger uden betydning inden for den danske kommission. Forskelligt sagde mig, at vi var kommet ind i et uheldigt spor, og at vor sendelse foreløbig ikke ville medføre noget resultat i hvert fald om lørdagen, og da jeg havde en del at ordne for bank og byråd hjemme, spurgte jeg dr. Ussing, om han havde noget imod, at jeg rejste hjem lørdag aften med en Koldingbil, der netop skulle returnere, og da man ikke ventede, at der skulle blive nogen forhandlinger om søndagen, havde han ikke noget imod, at jeg tog bort, når jeg ville vende tilbage om mandagen, hvad jeg lovede.

Da jeg kom ned til min bil kl. 10 om aftenen, kom en herre hen til mig og spurgte til Haderslev. Slige anmodninger var ikke ualmindelige i de dage, da der var så dårlige forbindelser i Sønderjylland, og togene på privatbanerne, så vidt jeg husker, slet ikke var igang. Da den pågælden-

de herre præsenterede sig som pastor Troensegaard Hansen, indvilligede jeg straks i at tage ham med, og jeg fik i ham en meget interesseret, men meget talende rejsefælle, og vi kom hurtigt ind på livet i fangelejrene, hvor han havde færdedes og virket så meget. Han var lige kommet hjem fra de engelske lejre i Tyskland, og uden at jeg egentlig ved, hvorledes det gik til, førte vi samtalen på engelsk. Jeg var dog dygtig træt, og da vi kom igennem Åbenrå, faldt jeg stille hen, medens pastor Troensegaard Hansen fortsatte sine beretninger. Ved at bilen i nærheden af Haderslev på de opkørte veje kom til at gøre en stærk bevægelse, vågnede jeg, og hørte atter på pastoren, der stadig fortalte om sine oplevelser, indtil han stod ud i Haderslev, idet han takkede mig og udtalte, at han ikke håbede, han havde trættet mig, ja, det kunne jeg med sandhed udtale, at han ikke havde, da jeg havde blundet et stykke af vejen. Iøvrigt erindrer jeg ham som en særdeles elskværdig og behagelig mand, der på en meget interessant måde skildrede de sørgelige forhold i fangelejrene.

Søndag aften kom til min forbavselse hele kommissionen hjem fra Flensborg med uforrettet sag. Den internationale Kommission havde ikke så meget som holdt et møde med den, siden det forberedende møde om fredagen, og hvad der nu skulle ske, vidste man ikke.

Den følgende dag kom der imidlertid telefoning til mig fra Nationalbankens direktion, om jeg den følgende dag ville ledsage grev Reventlow til Flensborg. Han skulle nu alene derned og forhandle med sir Marling og de øvrige medlemmer af Den internationale Kommission, og jeg skulle med som sagkyndig i pengespørgsmålet. Vi kørte derned i Sønderjydsk

Flensburger Hof, hjemsted for Den internationale Kommission

Ministeriums bil og kom til Flensborg ved et-tiden og tog ind på Bahnhof Hotel og afleverede straks efter vort kort hos kommissionen. Efter at vi derefter havde spist vor frokost på Bahnhof og drøftet, hvad vi skulle foretage os, besluttede vi at hilse på hver enkelt af kommissionens medlemmer. Medens sir Marling modtog os meget for-

retningsmæssigt, fik vi en udmærket modtagelse hos generaldirektør Heftye der talte længe med os og hørte opmærksomt på vor fremstilling af den danske stats ønsker. Han lovede velvilligst at overveje dem nærmere og derefter tale med sine kolleger om dem.

Generaldirektør Heftye var overmåde elskværdig mod os, dertil var han forstående over for vore tanker, ligesom vi fik det indtryk, at han var meget velvillig stemt over for Danmark. Vort besøg hos Claudel var også tilfredsstillende, men vi kom dér ikke ret langt ind på sagen, der jo skulle drøftes i et fællesmøde.

Sidst var vi hos mr. Bruce. Vi traf først fru, der på den elskværdigste måde underholdt os, indtil hendes mand kom til stede. Hun fortalte os meget interessant om afstemningsspørgsmålet i de sønderjydske landsdele, om hvorledes det var ordnet, og viste sig at være særdeles grundig inde i alle disse forhold, ligesom hun også gav os en beskrivelse af hele den store administration og husholdning på Flensburger Hof. Vi var meget taknemmelige for hendes ligefremme og fornøjelige opmærksomhed mod os, og da mr. Bruce kom til stede, introducerede hun os, og også han hørte med opmærksomhed på vort ærinde, der var det samme, som det store udvalg, der den foregående uge havde haft foretræde for kommissionen, havde forebragt.

Efter nu således at have hilst på kommissionens enkelte medlemmer og forelagt dem vort ærinde, trak vi os tilbage til vort hotel. Det var os bekendt, at kommissionen nu ville træde sammen og forhandle om vor sag. Vi forblev på vort hotel indtil kl. vistnok 7, da der kom bud, om vi ikke ville spise til middag hos kommissionen. Vi begav os derhen efter først at være blevet enige

om, at vi under middagen ikke skulle tale et ord om forretninger, hvilket så meget desto lettere lod sig praktisere, som hverken sir Marling eller Claudel deltog i middagen. Den forløb under den fornøjeligste stemning, jeg gjorde mig i hvert fald umage for at være så ligefrem og livlig som muligt, og under disse former forløb et par timer, hvor vi alle talte meget utvungen sammen, men ikke et ord om »Kronen og Marken«, men samværet fik en hyggelig og ret fortrolig karakter. Vistnok ved 12-tiden skiltes vi, uden at være kommet til resultat, og vi gik hjem i seng. Men det gjorde kommissionen ikke, den fortsatte forhandlingerne, så vidt jeg husker til kl. 3 nat.

Næste dag kl. 10 kom der bud fra sir Marling, at han gerne ville tale med grev Reventlow, senere kom jeg også til stede, og man var nu kommet så vidt, at man kunne indgå på vore forslag med nogle enkelte ændringer, og der manglede kun tilslutning fra Paris. Efter at man telegrafisk havde forestillet sagen, kom der hen på eftermiddagen svar fra Paris om, at man approberede overenskomsten, og vi kunne da telegrafere hjem, at vi havde nået det ønskede resultat. Det havde været to interessante, men meget besværlige dage, og vi ønskede begge at komme hjem til Kolding, hvorfra grev Reventlow kunne nå Københavner-nattoget og være hjemme næste morgen, og vi afslog derfor indbydelsen om at blive og spise hos kommissionen, der så stillede en af de bedste biler til vor disposition til hjemturen, der gik så hurtig, som jeg aldrig havde troet, den kunne køre. På 5 kvarter var vi i Kolding, men det var også en uhyggelig fart, vi kørte med, og vognen hoppede ofte henad den hullede vej. Da vi kom et stykke uden for Åbenrå oppe på bakken, hvor vinden den eftermiddag, det var

H. P. Hansen

ved 7-tiden, blæste friskt over vejen, mødte vi H.P. Hanssen, der kom fra Julius Nielsens begravelse på Damager. Han standsede, da han længtes efter at høre resultatet af vor sendelse, og vi stod da af og havde en kort samtale med ham om sagen, under 6 øjne. Han var meget tilfreds.

På vejen hjem kom jeg til at fortælle grev Reventlow, at jeg havde en søn, der til næste år skulle tage en juridisk eksamen. Han sagde til

mig: »Får han laud, så kom op til mig med ham i Udenrigsministeriet, så kan jeg måske bruge ham«. Det var den egentlige anledning til, at Holger næste år fik ansættelse i dette ministerium, efter han i januar 1921 blev juridisk kandidat med laud (170 point). Vi havde telegraferet hjem til Kolding, at vi kom til middag, og Elisabeth havde lavet alt så hyggeligt og rart for os, at vi befandt os særdeles vel, indtil grev Reventlow forlod os med toget kl. halv tolv nat til København.

Forhandlinger om jernbaneforbindelse

Der kom senere flere lejligheder for mig til at komme til Sønderjylland, og Den internationale Kommission havde været så elskværdig at give mig pas, hvorefter jeg til enhver tid kunne passere grænsen, og de havde udstrakt deres elskværdighed til også at give Elisabeth et sådant pas. Jeg havde også hyppigt ærinde dernede. Allerede i 1919 var jeg blevet valgt ind i det udvalg, der for Kolding Sydbaners vedkommende skulle forhandle med kommunerne og kredsene i de sønderjydske landsdele om en forbindelse med Kolding Sydbaner og Christiansfeld over Taps og fra Hejlsminde til Tyrstrup på Christiansfeld-Haderslev banen, eventuelt en fortsættelse fra Taps over Christiansfeld og Haderslev til Åbenrå. Vi havde mange møder herom, og havde lejlighed til at iagttage, hvor lidt de sønderjydske folk den gang var vænnede til at deltage i offentlige kommunale sager. Det havde tyskerne selv besørget altsammen i fraskilsårene, og denne uvanthed til at deltage i offentligt arbejde besværliggjorde forhandlingerne i høj grad. Vi nåede da heller ikke til noget resultat, og banespørgsmålene blev

først ordnet gennem regeringens nedsatte parlamentariske kommission, med hvilken jeg som bestyrelsesmedlem i Kolding Sydbaner og formand for Kolding Byråds jernbaneudvalg jævnlig havde lejlighed til at konferere om de sønderjydske banelinier.

Jeg vil i denne forbindelse bemærke, at det slog mig, hvor lidt tyskerne egentlig havde taget sig af havneforholdene i de sønderjydske byer, medens deres banenet, gennem de såkaldte »Kleinbaner«, der vistnok var anlagt med strategiske mål for øje, samtidig på en fortræffelig måde knyttede oplandet til byerne.

Besøg af franske alpejægere i Kolding

Der forefaldt mange interessante møder og oplevelser i de første måneder af året 1920. Først og fremmest måtte vi i Kolding være stærkt optagne af afstemningen i Sønderjylland. Hvor mange venner og bekendte kom ikke igennem vor by på vej til Sønderjylland, og med dem var der mangt og meget af drøfte. Den dag, toget med de mange fra kongeriget passerede Kolding på vej til Flensborg for at stemme, stod jeg ved opholdet på Kolding station op på en pakkasse og bragte dem en hilsen med på deres færd.

I den periode lå de franske alpejægere i Haderslev. Livet dernede gik sin daglige gang, og officererne trængte til adspredelse. Der blev da forespurgt fra borgmesteren i Haderslev, den meget tiltalende redaktør og forfatter Svendsen, om vi i Kolding ville modtage de franske officerer med deres damer en dag på besøg. Vi svarede beredvilligt ja. Og en skønne dag kom der så vel en snes i tal med koner og børn, og vi beredte dem en hjertelig og festlig modtagelse. De var

Alpejægere i Kolding

ledsagede af borgmester Svendsen, og de besøgte sammen med ham vore kommunale etableringer og beundrede i høj grad den renlighed og orden, der herskede på De gamle Hjem og på vor fattiggård, sligt var de ikke vant til. Til sidst var der arrangeret en nydelig middag for dem på Hotel Kolding. Min fortræffelige hjælper

og gode ven, byrådssekretær Jacobsen, havde ordnet alt så smukt og godt. Bordet var pyntet i de franske farver med blomster og tog sig henrivende ud, det vakte almindelig beundring. Jeg havde skrevet min tale på dansk, og fru vinhandler V. Friis, der var franskfødt, havde oversat den for mig, og så meget fransk kunne jeg, at jeg kun-

ne holde den nogenlunde godt, syntes jeg selv. Vi havde bedt sådanne koldingensere med, som vi vidste talte og forstod fransk, og ritmester Aalborg, borgmester Svendsen og vinhandler Friis holdt hver især udmærkede taler på fransk. Bordet var meget fornøjeligt, der blev en festlig stemning, og man morede sig godt. Jeg havde kommandørens frue til bords, på hendes anden side sad den elskværdige og fransktalende oberstløjtnant Moltke ved grænsegendarmerne, og ved min anden side sad den franske fru Friis, så vi klarede konversationen på fransk helt godt.

Da vi havde drukket kaffe, dansede selskabet til »Madelon«, som jeg spillede på klaveret, og vi fik i det hele taget en meget smuk fest ud af dette besøg. Kl. 12 nat forlod de os i udmærket stemning. Der var flere meget smukke unge officerer med. De hverken forstod eller talte dansk, men ikke desto mindre så jeg dem efter bordet i livlig samtale med en smuk Kolding-dame, der hverken talte eller forstod fransk. De må have haft deres eget for dem forståelige sprog at underholde sig med hinanden på.

Grænsehandel

I den periode i årene 1919-1920, hvor jeg så jævnlig var nede i de sønderjydske landsdele, havde jeg også lejlighed til at erfare en del om ernæringsspørgsmålet. Lad mig straks sige, at der selvfølgelig ikke herskede nogensomhelst mangler i Den internationale Kommission i Flensborg, hvor fru Bruce vistnok en tid havde økonomien under sig, idet denne dog forestodes af hotelvært fra Esbjerg. Der var mægtige forråd af alle slags henkogte sager, af vin, tobak, kiks og hvad det nu altsammen var, og jeg havde iøvrigt

det indtryk, at der var mange fattige, der på en god måde blev hjulpet herfra.

Første gang jeg var i Haderslev efter våbenhvilen, det var så tidligt som i januar 1919, vistnok den 2., var det meget knap med levnedsmidler dernede, og således blev det ved at være faktisk til Genforeningen var fuldbyrdet. Ved et møde, jeg var til i Åbenrå på Folkehjemmet, det var angående sparekasserne nogen tid før kronemøntens indførelse, var vi samlet med nogle andre over en kop kaffe. Ja, kaffe fik vi, men den var rigtignok meget tynd, og da jeg spurgte om noget »brød« til, så pigen, der opvartede os, forbavset på mig, og erklærede, at hun ikke havde noget brød og ej heller kunne skaffe det. Efter mødet var vi mange mennesker til bords til et middagsmåltid, jeg erindrer ikke, hvad vi fik, men det var yderst spartansk, men ordentligt og godt.

Da Den internationale Kommission havde taget styrelsen i sin hånd efter afstemningen og måske også noget forinden, blev der rigeligere med grænsepas, og da entreprenante folk havde oprettet købmandsboder ved Frederikshøj Toldsted, hvor man kunne få flæsk, margarine, kaffe og alle slags kolonialvarer, blev der stor afsætning heraf til grænsebeboerne, og der blev også tjent en del penge ved denne handel, markens uafbrudte tilbagegang gjorde dog et stort afbræk heri.

Der var livligt ved grænsestationen ved Frederikshøj i de dage. Der lå forretningsboderne, og der var toldstederne og paskontorerne på begge sider af grænsen, og de fleste tog denne vej over og tilbage, når de skulle til Sønderjylland. Der kom som sagt også mange sønderjyder over. Vi så masser i Kolding på vareindkøb. Butikkerne kun-

ne være ganske overfyldt med mennesker, der købte madvarer ind, og også her var omsætningerne store. Ligesom der var mange fra Kongerigetets side, der tog til Haderslev og de andre byer og gjorde indkøb og ofte fordelagtige indkøb hos isenkræmmere, vinhandlere og andre handlende. Der var i det hele taget megen handel over grænsen.

Vanskeligt vedblev det længe at være med madvarer dernede, og jeg husker således, at da vi den 20. maj 1920 var nede med de danske penge, gjorde vort medbragte smørrebrød fra Palmehaven stor og fortjent lykke hos Den slesvigske Kreditforenings personale. Det var der, vi tog ind, og vi havde netop af hensyn hertil medbragt en rigelig portion, som direktør Boysen, en søn af gamle Boysen, Tørning Mølle, frk. Fabricius og en yngre mand udtalte deres store glæde og tilfredshed over.

Endnu et besøg i Flensborg

I hele denne periode kom jeg altså ofte ned til Sønderjylland, både i eget ærinde og for ministerierne, og senere som medlem af Kroneudvalget. Jeg kendte snart alle egne dernede og en mængde mennesker, og jeg færdedes gerne nede i disse herlige egne. Hen i maj måned var jeg dernede med fuldmægtig Schou Nielsen, senere kontorchef i Finansministeriet, det var nogle toldspørgsmål, vi skulle ordne. Dengang blev vi modtaget med overordentlig venlighed af kommissionen på Flensburger Hof, og jeg fik den fraværende herredshøvding Sudows værelse anvist. Vi var dernede i 3 dage og blev behandlet med den største gæstfrihed og venlighed. Biler blev liberalt stillet til vor disposition til udflugter,

og jeg husker således, at vi en eftermiddag hen under aften kørte ned til Gråsten for at forhandle om en sag med oberstløjtnant Moltke ved grænsegendarmerne. Han boede på Hotel Gråsten. Det var den skønneste køretur med de vidunderligste belysninger, og da jeg ikke havde været i Gråsten siden før krigen engang med Jespersen, kunne jeg næsten ikke løsrive mig fra de skønne omgivelser nede ved slottet og søen. Jeg glemmer sent den køretur ad den herlige vej til Sønderborg.

Om aftenen var der livligt på Flensburger Hof. Vi spiste ved mr. Bruces bord, det var meget fornøjeligt, jeg stod på den bedste fod med mr. Bruce, der dog stadig titulerede mig »Den strenge borgmester fra Kolding« - vistnok fordi jeg havde været ret bestemt i forhandlingerne angående kronemøntens indførelse, der var afsluttet for en måneds tid siden. Jeg traf en aften departementchef Schrøder fra Justitsministeriet dernede foruden adskillige andre embedsmænd, og inde i den store spisesal gik dansen om aftenen meget muntert. Fuldmægtig Schou Nielsen var en fortræffelig og elskværdig ledsager, og vi havde det meget rart sammen.

Jeg bemærkede denne gang, at de engelske og de franske soldater ikke kom rigtig godt ud af det med hinanden, nu havde man ikke den fælles fjende at vende sig mod som ude i løbegravene, men skulle få tiden til at gå i en uvirksom garnisonstilværelse. Den 17. maj herskede der dog stor enighed, idet der skulle være parade af franske og engelske soldater uden for Flensburger Hof i anledning af den norske frihedsdag. Det var et meget skønt vejr. Pladsen foran hotellet blev holdt åben af gendarmer, og uden for dem var der samlet en stor menneskemængde.

Schou Nielsen og jeg var indbudt hos den engelske admiral for fra hans balkon at overvære paraden. Foruden os var der samlet en mængde gæster, officerer og embedsmænd, ligesom naturligvis kommissionens medlemmer også var kommet til stede. Med musik i spidsen kom såvel de franske som de engelske soldater marcherende, og efter at de havde taget opstilling foran hotellet, gik mr. Bruce og generaldirektør Heftye ned langs fronten, medens musikken spillede »Ja, vi elsker dette landet« og »Marseillaisen«, så blev der sagt nogle ord, musikken spillede nogle stykker, og afmarchen fandt sted. Det var en smuk og stemningsfuld parade, og da den var sluttet, sagde Schou Nielsen og jeg farvel og kørte i det skønneste sommervejr tilbage til Kolding. Vor mission var endt.

Pengetransport til Sønderjylland

Jeg havde nu nogle meget travle dage. Det var blevet bestemt, at den danske krone fra den 20. maj skulle være gangbar mønt i Sønderjylland i de landsdele der skulle indlemmes, og det var overdraget mig at føre mønten derved. Jeg havde i den anledning allerede forud haft forskellige forhandlinger om, hvorledes sagen skulle gribes an, og ved venlig imødekommenhed fra Nordslesvigs Kreditforenings side havde direktionen: Schmidt Vojensgaard og Refslund Poulsen samt direktør Boysen indvilget i, at jeg måtte føre alle pengene ned til deres kontor og tilsige alle bankerne at møde der og modtage, hvad de skulle modtage. Jeg fik nu travlt med at overveje, hvor meget der skulle bruges, få det rekvireret fra København og ordnet forsendelsen videre. Vi fik lutter nye sedler og nye mønter at modtage,

og det gjorde lykke dernede, at vi kom med så gode penge.

Transporten skulle foregå tidligt om morgenen den 20. med biler fra filialen i Kolding. Sent på aftenen den 19. opdagede vi imidlertid, at vi ikke kunne tage forsendelsen i personbiler alene, vi måtte også have en lastbil, og i den sene aften var den ikke let at finde. Vor flinke vognmand Poulsen lykkedes det dog at sikre de fornødne vogne, der skulle møde næste morgen kl. 6, og vi gjorde da om aftenen i banken alt parat, således at pålæsningen kunne foregå hurtigt og nemt næste morgen.

Oluf Bech på spadseretur i Kolding

Med oberstløjtnant Moltke var der truffet aftale om, at der ved den gamle grænse skulle være gendarmere til stede, der skulle tage plads på vognene, da der var fuldt af løse personer i Sønderjylland, og i Kolding havde alle de indviede ordre til at være ganske tavse med, hvad der skulle foregå, så ingen vidste besked derom, før pengene blev bragt ned og afleveret. Jeg har senere fortrudt, at dette vogntog ikke blev fotograferet. Min kone foreslog det, med jeg var så bange for, at transporten så skulle give for megen opsigt.

Næste morgen kl. 6 kom bilerne, og pålæsningsen af de mange fustager og kasser med penge, der tilsammen talte mange millioner kroner. Alt gik godt for hånden. Lastbilen, der var forsynet med sæder som på en charabanc, tog alle fustagerne, og på denne vogn blev bud Steffensen og assistent Sommer placeret. Kasserer Bennetsen var på en bil, og jeg på en anden. Gustav, der var hjemme, fulgte med mig, og Poulsen selv kørte vor bil. Dernæst havde direktør Kroges fra Handelsbanken fået lov til at følge med os med penge til de banker, Handelsbanken havde overtaget, og som tidligere havde hørt til Slesvig-Holstenske Bank. Præcis kl. 7 satte vognene sig i bevægelse, og vi rullede i smukt majvejr ud af Kolding uden at vække synderlig opsigt, omend de morgenduelige koldingensere, der færdedes på gaderne, og nogle folk, der arbejdede i markerne, nysgerrigt så efter det vogntog, der her drog af. Ved grænsen kendte tolderne og statsbetjentene mig alle, og efter at vognene var blevet besat med gendarmere, min med en stabssergent, der fulgte mig hele dagen, rullede vi videre til Haderslev, hvor vi ankom lidt over otte, og gjorde holdt ved Kreditforeningens kontor, hvor alt var parat til at modtage os.

Der var opstillet en række borde, og herpå blev pengene anbragt, således at de lå optalt til hver bank for sig i de forskellige møntsorter, for at lette ekspeditionen, og man blev færdig hermed så betids, at alt var i orden, da bankdirektørerne kom fra Sønderborg, Tønder, Løgumkloster, Åbenrå, Haderslev og de andre bankpladser rundt om for hver at få sin part. Fordelingen gik glat fra hånden, alt stemte, og til frokosttid var vi færdige, og jeg modtog af bankdirektøren indbydelse til sammen med de sønderjydske bankdirektører at være Haderslev Banks gæster til frokost. Denne formede sig som en sammenkomst, hvor vi under selskabelige former drøftede bankvæsen i Danmark og de fremtidige former for bankvæsen i Sønderjylland, der ville blive en del forskellig fra før i tyskernes tid, og ved denne frokost fik jeg gjort nærmere bekendtskab med de forskellige bankdirektører i de sønderjydske banker, hvad jeg senere blev meget glad ved, da vi fik grumme meget at gøre med dem i Kolding i de følgende år.

Efter frokosten tog jeg til Åbenrå for at meddele administrator, senere amtmand Haarløv i Haderslev, at jeg nu havde afleveret de danske kroner, og at de herefter var almindeligt betalingsmiddel i Sønderjylland, og ved den lejlighed overrakte han mig min udnævnelse til medlem af Kroneudvalget og af bestyrelsen for Sønderjyllands Lånekasse. Derefter vendte vi tilbage til Haderslev, ordnede sammen med kasserer Bennetsen de sidste forretninger og drog så ved ottetiden tilbage til Kolding efter at have oplevet en af de mest bemærkelsesværdige dage i mit liv, nemlig den dag, da det var pålagt og betroet mig at bringe den danske krone ned i det genvundne land.